GRAN ANGULAR

Quan contractar també és fer política

Les clàusules socials s'obren pas en les licitacions de les administracions públiques catalanes que comencen a tenir en compte la rendibilitat social a més del preu

PAULA MATEU
BARCELONA

Les administracions públiques tenen una capacitat de contractació important. Fins fa uns anys, aquesta decisió es basava exclusivament en les normatives de lliure competència i fonamentalment es tenia en compte el preu. Darrerament, però, algunes administracions han començat a incorporar criteris socials perquè un concurs públic s'inclini cap a un costat o l'altre. En les entitats del tercer sector constaten que aquesta tendència ha estat impulsada per l'aprovació, en diferents àmbits, de normativa més favorable i per l'exemple d'algunes administracions que han estat pioneres en la incorporació de clàusules socials en la contractació pública.

La directora de l'Oficina de Supervisió de la Contractació de la Generalitat, Maria Teresa Pitarch, explica que els criteris socials es poden tenir en compte a través de diferents mecanismes. El plec de condicions d'un contracte pot incorporar criteris que qualsevol empresa mercantil pot complir. Per exemple, que sigui respectuós amb la Lismi –fins i tot es poden donar més punts quan es compleix amb escreix–, que respecti els drets laborals i pagui els treballadors segons el conveni sectorial i faci poques emissions de diòxid de carboni.

També es pot establir com a criteri d'execució. En aquest sentit, el plec de condicions pot marcar que l'empresa contractada ha d'inserir un col·lectiu amb risc d'exclusió social. Finalment, algunes administracions opten per la reserva de contractes a centres especials de treball o a empreses d'inserció. Per tant, la inserció de col·lectius amb dificultats o en risc d'exclusió, el respecte a les condicions laborals dels treballadors, especialment en els contractes de prestació de serveis, i la sostenibilitat són les preocupacions socials que les administracions solen traslladar a les clàusules.

Tothom coincideix que l'Ajuntament de Barcelona ha actuat com a punta de llança en aquest àmbit. L'exregidor i professor de la UAB Ricard Gomà afirma que el primer pas es va fer quan el 2002 es va constituir la primera taula per estudiar les clàusules socials. Però l'avenç més important, continua, es va assolir quan el 2008 es va acordar introduir la reserva social en contractes menors i negociats. Segons Gomà, això va fer possible que hi hagués 15.000 llocs de treball entre generats i mantinguts a la capital catalana entre el 2007 i el 2011. Paral·lelament, es van incorporar clàusules socials i mediambientals als grans contractes municipals i que, per normativa, no poden estar sotmesos a reserves.

Un altre consistori català que més ha avançat ha estat el de Girona, que l'any passat també va aprovar incorporar una reserva del 4% de la contractació municipal i incorporar-hi clàusules socials. Segons la tinenta d'alcalde, Maria Àngels Planas, van començar a estudiar la qüestió quan van comprovar que, per la crisi, moltes empreses mercantils que abans no s'havien presentat a aquests concursos ho van començar a fer i, amb unes ofertes molt agressives, deixaven fora entitats del tercer sector del territori que fins llavors havien obtingut aquests contractes.

La Generalitat també s'hi ha anat posant al dia durant els darrers anys. L'Informe de contractació pública de l'administració de la Generalitat de Catalunya i de les entitats del seu sector públic del 2014, elaborat per l'oficina que dirigeix Pitarch, assenyala que el 25,3% del total d'adjudicacions fetes l'any passat van incorporar clàusules socials (vegeu-ne el gràfic).

El president de Dincat-Associació Empresarial d'Economia Social, Ramon Vives, admet que en els darrers anys s'ha produït un gran avenç en la incorporació de clàusules socials, però matisa que no s'ha anat suficientment lluny, sobretot, com diu, en la protecció de centres de treball que donen feina a persones amb més grau de discapacitat.

En la mateix sentit, Victor Bayarri, director del Clúster Créixer, una iniciativa de cooperació entre empreses catalanes d'economia social, reconeix que hi ha hagut una evolució positiva en aquest àmbit, però també adverteix que hi ha hagut un desembarcament en el sector de centres especials de treball creats per empreses mercantils i amb finalitat lucrativa. Segons diu, aquestes competeixen amb els centres de treball especials tradicionals amb unes eines diferents. I és que ocupen persones amb un grau de discapacitat menor. Per tant, poden ser més productives i rebaixar els preus.

Gomà també alerta que aquesta crisi ha comportat que algunes administracions estan tornant a prioritzar el preu per sobre altres criteris en la contractació. Això, segons diu, és perillós, perquè pot tenir un impacte en la qualitat del servei prestat i portar a vulneracions dels drets laborals dels treballadors.

Les clàusules socials en els contractes de la Generalitat

DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE I DE L'IMPORT DE LES ADJUDICACIONS SEGONS LA INCORPORACIÓ DE CLÀUSULES SOCIALS. ANY 2014

DISTRIBUCIÓ DE L'IMPORT DE LES ADJUDICACIONS AMB CLÀUSULES SOCIALS PER TIPUS CONTRACTUAL. 2014

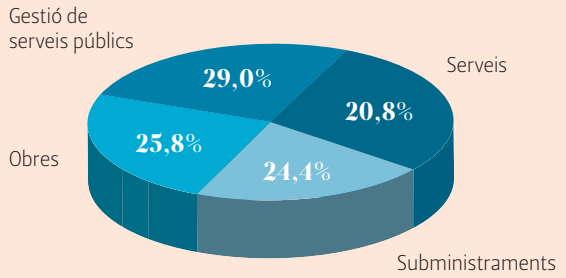

ADJUDICACIONS SEGONS LA INCORPORACIÓ DE CLÀUSULES SOCIALS I ÀMBIT. 2014

Àmbit	Departaments		Ens	
Clàusules socials	Nombre	%	Nombre	%
Sense clàusules	1.197	83,5%	4.280	72,6%
Amb clàusules	237	16,5%	1.619	27,4%
Total	**1.434**	**100,0%**	**5.899**	**100,0%**

Font: Registre Públic de Contractes (RPC). Elaboració OSACP

El preu no ho és tot

Maria Teresa Pitarch proposa que, més que el preu, ajuntaments, departaments i ens públics tinguin en compte l'oferta econòmicament més avantatjosa que, moltes vegades, no és la més barata. En aquest sentit, el director general de Dincat, Toni Codina, assegura que acaba sent més barat per a l'administració fer un contracte amb un centre especial de treball perquè, si la gent que hi treballa no ho fes, difícilment aconseguiria feina en el mercat ordinari i hauria de ser atesa pels serveis socials. Segons Ramon Vives, els mètodes que mesuren el retorn social d'aquest tipus d'entitats indiquen que, per cada euro invertit per una administració en un centre especial de treball, en retornen a la societat uns 3,5 de mitjana.

La normativa és favorable a incloure criteris socials en les adjudicacions